

УДК 811.111'37:621

ФЕНОМЕН СКОРОЧЕННЯ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ ЮРИДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНІЙ ПІДСИСТЕМІ

Литвинко О.А.

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Сумський національний аграрний університет

вул. Герасима Кондратьєва, 160, Суми, Україна

orcid.org/0000-0002-2241-3776

oxana.litvinko@gmail.com

Стаття присвячена дослідженню феномена скорочення у сучасній англійській юридичній термінологічній підсистемі. Це явище є очевидним для термінологічних підсистем різних галузей науки і техніки. На сучасному етапі юридична термінологічна підсистема динамічно розвивається завдяки посиленню інтеграції країн і міжнародних зв'язків та потребує стандартизації та удосконалення її термінології.

Слід зазначити, що скорочення є одним із продуктивних способів творення юридичних термінів. З огляду на це існує необхідність дослідити особливості цього феномена, ідентифікувати способи скорочення юридичних термінологічних одиниць та визначити основні моделі скорочених термінів.

Метою роботи є дослідження специфіки процесу скорочення в англійській юридичній термінологічній підсистемі та виокремлення основних моделей юридичних скорочених термінів.

Відповідно до мети методика дослідження є комплексною. У роботі використовуються наступні методи: описовий, що сприяє опису словотвірної структури юридичних термінів; структурний метод – для ідентифікації словотвірних моделей; метод компонентного аналізу – для опису значень лексичних одиниць юридичної термінологічної підсистеми; кількісний аналіз – для виявлення тенденцій вживання термінологічної лексики.

Наукова новизна роботи визначається тим, що в ній уперше здійснено аналіз феномена скорочення у сучасній англійській юридичній термінологічній підсистемі; ідентифіковано продуктивні способи творення скорочених юридичних термінів, виявлено словотвірні моделі.

Аналіз способів термінотворення юридичної термінологічної підсистеми свідчить про те, що у зазначеній підсистемі лексичні одиниці, утворені шляхом скорочення, становлять 11%.

Серед способів скорочення юридичних термінів виокремлюємо аббревіацію у вигляді урізання, ініціальну аббревіацію, внутрішньослівну аббревіацію однослівних термінів, аббревіацію, відмінною рисою якої є елімінування, скорочення, що представлено у вигляді акронімів.

Слід зазначити, що термінологічні скорочення є невід'ємним компонентом сучасної англійської юридичної термінологічної підсистеми і мовним феноменом, який яскраво ілюструє прагнення термінології до стислості назв та до економії термінологічних засобів. Вочевидь юридичні аббревіатури зручні для користування з огляду на їх форму.

Теоретичне значення даного дослідження визначається його внеском у загальну теорію терміна. Результати дослідження збагачують наукові знання про специфіку термінологічної номінації та основні процеси термінотворення у сучасній англійській юридичній термінологічній підсистемі.

Ключові слова: термінологічна підсистема, юридична термінологія, термін, аббревіація, акронімія.

THE ABBREVIATION PHENOMENON IN MODERN ENGLISH LEGAL TERMINOLOGY SUBSYSTEM

Lytvynko O.A.

PhD in Philology, Associate Professor,

Associate Professor of Foreign Languages Department

Sumy National Agrarian University

Herasima Kondratieva str., 160, Sumy, Ukraine

The article is devoted to the study of the phenomenon of abbreviation in the modern English legal terminological subsystem. This phenomenon is obvious for terminological subsystems of various science and technology branches. At the current stage, the legal terminological subsystem is dynamically developing due to the strengthening of the integration of countries and international relations and it needs standardization and improvement of its terminology.

It should be noted that abbreviation is one of the productive ways of creation of legal terms. In view of this, it is necessary to investigate the peculiarities of this phenomenon, to identify ways of abbreviation of legal terminological units and to determine the main models of abbreviated terms.

The purpose of the work is to study the specifics of the process of abbreviation in the English legal terminological subsystem and to identify the main models of legal abbreviated terms.

In accordance with the purpose of the work, the research methodology is complex. The following methods are used in the work: descriptive, which helps to describe the word-forming structure of legal terms; structural method – for identification of word-forming models; method of component analysis – for describing the meanings of lexical units of the legal terminological subsystem; quantitative analysis – to identify trends in the use of terminological vocabulary.

The scientific novelty of the work is determined by the fact that it is the first to analyze the phenomenon of abbreviation in the modern English legal terminological subsystem; the productive ways of creating abbreviated legal terms are identified, the word-formation models are revealed.

The analysis of the methods of term formation of the legal terminological subsystem shows that in the specified subsystem lexical units formed by shortening make up 11%.

Among the ways of shortening, we distinguish abbreviation in the form of truncation, initial abbreviation, intra-word abbreviation of one-word terms, an abbreviation characterized by elimination, abbreviation presented in the form of acronyms.

It should be noted that terminological abbreviations are an integral component of the modern English legal terminological subsystem and a linguistic phenomenon that vividly illustrates the tendency of terminology to the brevity of names and the economy of terminological means. Obviously, legal abbreviations are convenient to use due to their form.

The theoretical value of this study is determined by its contribution to the general theory of the term. The results of the study enrich scientific knowledge about the specifics of terminological nomination and the main processes of term formation in the modern English legal terminological subsystem.

Keywords: terminological subsystem, legal terminology, term, abbreviation, acronymy.

Постановка проблеми. Науково-технічний прогрес передбачає активну дослідницьку діяльність у сфері термінологічної лексики, феноменів і процесів номінації та термінологізації. Нині накопичений багатий матеріал з аналізу термінологій і термінологічних систем, що мають тривалий період становлення або виникли нещодавно. Особливу увагу лінгвісти приділяють стандартизації і удосконаленню терміносистем окремих галузей, оскільки саме там активно виникають нові і переосмислюються старі поняття, найбільш яскраво висвітлюються міжмовні контакти і сучасні процеси формування термінів.

Інтерес лінгвістів до феномена скорочення термінологічних одиниць пов'язаний безпосередньо з потребою ідентифікувати специфіку даного процесу, прояснити причини появи скорочених термінів, виявити їх продуктивні способи утворення. На часі удосконалюються наукові підходи до вивчення аббревіації на матеріалі різних термінологічних підсистем, досліджуються диференційні ознаки зазначеного феномена. Проте,

незважаючи на значні досягнення у вивченні проблеми скорочення термінів у сучасній лінгвістиці (Г.Єнчева, Т. Семигінівська [1], Г. Межжеріна [2], Б. Шуневич [3], М. Кізіль [4], Ю. Грибнік [5], Н. Рябоконт [6], Т. Ніколаєва [7], І.Бойко [8] та ін.), немає єдиного загальноприйнятого розуміння цього явища.

Дослідження механізмів скорочення слів та їх ролі у словотвірних процесах сучасної англійської мови вважається актуальною проблемою сучасного мовознавства і нині [4: с. 283]. Актуальність даної роботи зумовлена відсутністю спеціальних ґрунтовних досліджень юридичної термінології, бурхливим розвитком цієї галузі на сучасному етапі та необхідністю уніфікації та удосконалення її термінології. У зазначеній термінологічній підсистемі скорочені терміноодиниці представлені у великій кількості, а це вимагає створення особливого наукового підходу до цієї проблеми.

Матеріалом дослідження слугував корпус професійної лексики обсягом 3000 лексичних одиниць, відібраних методом суцільної вибірки з лексикографічних джерел (тлумачних юридичних словників; перекладних словників юридичних термінів) та з періодичних видань у галузі юриспруденції. Загальний обсяг опрацьованого матеріалу – близько 5000 сторінок тексту.

Метою роботи є вивчення особливостей феномена скорочення та ідентифікація основних моделей скорочених терміноодиниць.

Відповідно до основної мети у роботі вирішуються такі **завдання**:

- 1) визначити словотвірну структуру юридичних термінів;
- 2) дослідити процес скорочення лексичних одиниць сучасної англійської юридичної термінологічної підсистеми;
- 3) ідентифікувати словотвірні моделі юридичних термінів.

Об'єктом дослідження є сучасна англійська юридична термінологічна підсистема.

Предметом є феномен скорочення у зазначеній підсистемі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Феномен скорочення спостерігається як в загальній, так і в спеціальній лексиці. До лінгвістичних чинників, які сприяли виникненню скорочених лексичних одиниць, зараховують тенденцію до мовної економії та прагнення англійської мови до моносилабізму. Поряд із цими чинниками головною є номінативна доцільність утворення аббревіатур, тобто необхідність давати назву новим явищам та реаліям об'єктивної дійсності.

Спочатку скорочення виникли у письмовій мові, що було обумовлено потребою зменшення затрат фізичних зусиль. На часі їх частіше стали використовувати в усному мовленні. Зокрема, скорочені лексичні одиниці стали невід'ємною частиною сучасних терміносистем і мовним феноменом, який наочно висвітлює тенденцію до економії виражальних засобів.

Абревіатура – це одиниця письмового чи усного мовлення, яка створена з окремих елементів графічної чи звукової оболонки вихідної (початкової) повної форми (слова чи словосполучення), з якою ця одиниця перебуває в певному лексико-семантичному зв'язку [1, с. 116].

Уважається, що аббревіатурне мислення – це здатність людини фокусувати увагу на аббревіатурних структурах мови й оперувати ними як одиницями лінгвокреативного рівня. Таким чином, визнається здатність аббревіації бути засобом категоризації спеціальних понять на рівні з іншими словотвірними способами. Часте використання аббревіатур у субмовах різних галузей – підтвердження пріоритету спеціалізованого поняття над мовною формою його вираження, постійне прагнення до компресії мовних форм у термінологічних підсистемах висвітлює здатність людини мислити, відокремлюючись від повних і чітких словесних відповідників понять.

Доцільно зауважити, що у лінгвістиці не існує чітких фонологічних та орфографічних правил, виходячи з яких можна було б передбачити, як саме буде скорочено термінологічну одиницю і яким чином будуть вимовлятися аббревіатури.

Слід зазначити, що джерелом аббревіатур є словосполучення, які позначають предмети та явища довкілля. Для трансформації словосполучення і перетворення на аббревіатуру, воно повинно мати єдине значення, достатню частотність, професійну значущість та комунікативну спрямованість.

Головним чинником вважається зрозумілість аббревіатури для фахівців. Цьому сприяє мотивованість її складових. Кожен елемент аббревіатури має бути мотивованим певним словом вихідного словосполучення.

На початку 40-х років в американській науково-технічній літературі з'явився термін „ акронім ”. Акроніми – одиниці, утворені з початкових літер або звуків слів твірного словосполучення [3, с. 290]. Вочевидь на сучасному етапі потреба в акронімах зростає. Обґрунтуванням виникнення таких скорочень вважається концепція економії мовних засобів, що полягає в забезпеченні передачі максимального об'єму інформації за одиницю часу, тобто у збільшенні комунікативної ефективності мови. Проте доцільно відзначити, що функціонування акроніма не завжди трактується як явище позитивне. У цього феномена є і недоліки. Подекуди значення акроніма не може бути виведене з його повної форми, а має бути заучене. Ба більше, акроніми часто є омофонами, значення яких можна зрозуміти тільки за допомогою контексту. З огляду на це, може виникати непорозуміння між фахівцями.

Одним із продуктивних способів творення лексичних одиниць сучасної англійської юридичної термінологічної підсистеми є аббревіація. Інтенсивне входження в ужиток аббревіатур зумовлене передусім позамовними чинниками, зокрема активізацією міжнародних зв'язків.

Аналіз способів термінотворення юридичної термінологічної підсистеми свідчить про те, що у зазначеній підсистемі лексичні одиниці, утворені шляхом скорочення, становлять 11%. Способи аббревіації класифікуємо наступним чином.

1. Аббревіація у вигляді урізання є результатом відкидання фінальної частини вихідної термінологічної одиниці.

Пор.

- *act – actual „фактичний”*;
- *clar – clarification „розпізнання”*;
- *incr. – increase „збільшення”*.

2. Ініціальна аббревіація. Вона полягає у фіксованому позначенні окремих слів термінологічних словосполучень першими літерами цих слів.

Пор.

- • *ADR – alternative dispute resolution „альтернативне вирішення спору”*;
- • *FTAC – Foreign Trade Arbitration Commission „Зовнішньоторговельна арбітражна комісія”*;
- • *IDA – International Development Association „Міжнародна асоціація розвитку”*;
- • *ILO – International Labour Office „Міжнародне бюро праці”*;
- • *WPC – World Peace Council „Всесвітня рада миру”*.

3. Внутрішньослівна аббревіація однослівних термінів полягає у скороченні термінологічної одиниці завдяки зменшенню кількості літер, при цьому новий термін включає початкову літеру (або літери). Він також може включати серединну і кінцеву літери.

Пор.

- *CD – condemned „засуджений”*;
- *CL – claim „позов”*;
- *deft. – defendant „відповідач”*;;
- *exor – executor „виконавець”*;
- *mtgee – mortgagee „іпотекодержатель”*.

4. Аббревіація, що виникає завдяки елімінуванню, тобто випадінню деяких складових, що не беруть участі в утворені аббревіатури.

Пор.

- *C. A. – Court of Appeal „ Апеляційний суд ”;*
- *CIT – Committee on International Terrorism „ Комітет з питань міжнародного тероризму ”;*
- *C.P. - Code of Civil Procedure „ Цивільний процесуальний кодекс ”.*

5. Аббревіація, реалізована у вигляді акронімів, тобто лексичних одиниць, подібних за звучанням до нетермінологічних слів, що існують у мові. Такі одиниці можна вважати словами з подвійною мотивацією оскільки для них характерна мотивація і вихідним словосполученням, і подібним за звучанням словом.

Пор.

- *NATO – North- Atlantic Treaty Organization „Організація Північно-Атлантичного договору”;*
- *SWIFT – Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication Test „Товариство всесвітнього тестування міжбанківських фінансових телекомунікацій ”;*
- *UNESCO – UN Educational, Scientific and Cultural Organization „ організація з питань освіти, науки і культури при організації об’єднаних націй ”;*
- *UNO – United Nations „ Організація Об’єднаних Націй ”;*
- *WHO – World Health Organization „ Всесвітня організація охорони здоров’я ”.*

Цей спосіб утворення скорочень на часі використовують все частіше з огляду на те, що вимова акронімів легша, ніж у інших аббревіатур, і це висвітлює його продуктивне застосування в усному мовленні.

Висновки і перспективи подальших розробок. Отже, ми можемо зробити висновок, що термінологічні скорочення є невід’ємним компонентом сучасної англійської юридичної термінологічної підсистеми і мовним феноменом, який чітко підкреслює прагнення термінології до стислості назв,

до економії термінологічних засобів, до семантичної конденсації позначення. Аббревіатури складають 11 % всього корпусу досліджуваних термінологічних одиниць. На підґрунті аналізу словникових статей юридичної термінологічної підсистеми можна дійти висновку, що майже всі скорочені терміни зручні для користування з огляду на їх форму.

Зазначена термінологічна підсистема продовжує розвиватись, викликаючи постійні зміни термінологічного складу лексики. Вочевидь виникає все більше скорочених терміноодиниць, які виконують функцію заміщення і конкретизації. В юридичній термінології скорочення сприяють усуненню полісемантичності, смислової надмірності, а також інших недоліків, притаманних складним термінологічним одиницям.

В перспективі плануємо вивчити афіксальний спосіб творення термінів сучасної англійської юридичної термінологічної підсистеми.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Єнчева Г., Семигінівська Т. (2021) Переклад нормативних документів Всесвітньої організації охорони здоров'я: термінологічні аббревіатури та акроніми. *Науковий вісник Міжнародного Гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2021. Т. 47. С. 115-119.
2. Межжеріна Г. Структурні типи англійських авіаційних термінів-аббревіатур в аспекті перекладу. *Термінологічний вісник*. 2019. Т. 5. С.374-379.
3. Шуневич Б. Особливості побудови аббревіатур і скорочень англійських термінів автомобільного транспорту. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Термінознавство*. 2016. Т.6. С. 289-293.
4. Кізіль М. Аббревіатури та скорочення в сфері комп'ютерних технологій англійської мови. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Термінознавство*. 2015. Т. 3. С. 282-287.

5. Грибіник Ю. Скорочення та аббревіатури в англійській геодезичній термінології. *Науковий вісник ДППУ імені І. Франка. Серія "Філологічні науки"*. Мовознавство. 2016. Т. 1(5). С. 80-83.
6. Рябоконь Н. Особливості Перекладу Медичних Аббревіатур. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2018. Т. 7 (321). С. 123-130.
7. Ніколаєва Т. Функціональні особливості використання аббревіації у термінології міжнародних відносин і дипломатії у сучасній англійській мові. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. Т. 17 (1). С.154-157.
8. Бойко І. Аббревіація як спосіб творення термінів в галузях естетичної медицини та косметології. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2015. Т. 5 (2), С. 3-8.

REFERENCES

1. Iencheva H., Semyhinivska T (2021) Pereklad normatyvnykh dokumentiv Vsesvitnoi orhanizatsii okhorony zdorovia: terminolohichni abreviatury ta akronimy [Translation of normative documents of the World Health Organization: terminological abbreviations and acronyms]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho Humanitarnoho universytetu. Seriiia «Filolohiia»*, vol. 47, pp. 115-119.
2. Mezhdzherina, H (2019) Strukturni typy anhliiskykh aviatsiinykh terminiv-abreviatur v aspekti perekladu [Structural types of English aviation abbreviations terms in the translation aspect] *Terminolohichniy visnyk*, vol. 5, pp. 374-380.
3. Shunevych B. (2016) Osoblyvosti pobudovy abreviatur i skorochen anhliiskykh terminiv avtomobilnoho transportu. [Peculiarities of formation of abbreviations and shortenings of road transport English terms] *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Terminoznavstvo*, vol 6 , pp. 289–293.
4. Kizil M. (2015) Abreviatury ta skorochennia v sferi kompiuternykh tekhnolohii anhliiskoi movy [Abbreviations and Shortenings in the Sphere of Computer Technologies of the English Language]. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Terminoznavstvo*, vol . 3, pp. 282–287.

5. Hrybinyk Y.I. (2016) Skorochnnia ta abreviatury v anhliiskii heodezychnii terminolohii [Shortenings and abbreviations in English geodetic terminology] *Naukovyi visnyk DPPU imeni I. Franka. Seriiia "Filolohichni nauky"*. *Movoznavstvo*, vol .1 (5), pp. 80–83.
6. Ryabokon N. (2018) Osoblyvosti Perekladu Medychnykh Abreviatur. [The peculiarities of the abbreviations translation in medical discourse] *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka*, vol .7 (321), pp. 123-130.
7. Nikolayeva T. (2021) Funktsionalni osoblyvosti vykorystannia abreviatsii u terminolohii mizhnarodnykh vidnosyn i dyplomatii u suchasnii anhliiskii movi. [Functional features of the use of abbreviations in the terminology of international relations and diplomacy in modern English] *Zakarpatski filolohichni studii*, vol . 17 (1), pp. 154-157.
8. Boyko I. (2015) Abreviatsiia yak sposib tvorennia terminiv v haluziakh estetychnoi medytsyny ta kosmetolohii [Abbreviation as a way of creating terms in the fields of aesthetic medicine and cosmetology] *Odeskyi linhvistychnyi visnyk*, vol. 5, pp. 3–8.